

D nr 2016-009

YTTRANDE

Stockholm 2016-06-14

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Handläggare Anna Gabrielsson

Tolktjänst för vardagstolkning (Ds 2016:7)

Riksförbundet FUB, För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning är en ideell intresseorganisation som arbetar för att människor med utvecklingsstörning ska kunna leva ett gott liv med full delaktighet i samhällslivet och rätt till samma levnadsvillkor som gäller för andra. Riksförbundet FUB har ca 25 000 medlemmar.

Riksförbundet FUB överlämnar härmed följande synpunkter på betänkandet:

Sammanfattning

Riksförbundet FUB vill påtala den begränsning i målgruppen som förslaget innebär. Riksförbundet FUB anser inte att det är rimligt att avgränsa målgruppen utifrån diagnos. Genom att göra diagnoser till urvalskriterier för de som har rätt att få tolk för sin kommunikation, utestängs människor som har behov men saknar de av arbetsgruppens uppräknade diagnoser. Rätten till sin kommunikation är en mänsklig rättighet som inte får beskäras eller villkoras.

Även om arbetsgruppens uttalade ambition är att öka tydligheten i begreppet vardagstolkning uppfattar Riksförbundet FUB det som oklart. Vi kan inte urskilja att förslaget tillför något som underlättar dagens gränsdragningsproblematik, tvärtom upplever vi att det snarare cementerar de skrivningar som finns i förarbeten till Hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Dessutom saknar vi helt vardagstolkning utifrån ett barnperspektiv trots att barns och ungdomars rättigheter till fastställs i Barnkonventionen. En konvention som Sverige ratificerade 1990.

Vår organisation är medveten om att det redan idag sker en omfattande distanstolkning och att det i vissa situationer kan fungera som ett bra komplement till fysisk tolkning. Det är dock

individuellt hur väl det fungerar, vilket är viktigt att ha i åtanke. För personer med utvecklingsstörning som är i behov av tolk, är vår erfarenhet att distanstolkning inte fungerar tillfredställande och att tolkning på plats är det enda alternativet. Vidare vill vi starkt vända oss emot att det är landstingen som ska avgöra på vilket sätt tolkningen ska ske. Det måste vara tolkanvändarens rätt att avgöra.

Riksförbundet FUB ställer sig positivt till förslaget om möjligheten att undanta lokaliseringsprincipen då denna idag enligt Kommunallagen i praktiken begränsar landstingens verksamhet i andra regioner.

En konsekvens av att tolktjänsten föreslås lyftas ur HSL är att verksamheten inte har någon utpekad tillsynshuvudman. Riksförbundet FUB saknar här ett förslag på hur tillsynen av tolktjänsten ska ske och vem som kommer att vara ansvarig. Vi anser att arbetsgruppens konsekvensanalys är otillräcklig och vill att en sådan genomförs.

Riksförbundet FUB saknar helt konkreta förslag på hur den nya lagen ska kunna bidra till ökad tydlighet för de situationer där landstinget ansvarar för att genomföra vardagstolkningen på arbetsplatsen. Uppdraget till Myndigheten för delaktighet att öka delaktigheten i arbetslivet brister när målgruppen av avgränsad med diagnos. Uppdraget till myndigheten ska självklart utgå från behov och inte diagnos.

5 Överväganden och förslag

5.1 En lag om tolktjänst för vardagstolkning införs

Inledningsvis vill Riksförbundet FUB påtala den begränsning i målgruppen som förslaget innebär. Det är svårt att av arbetsgruppens resonemang förstå varför de som har rätt till tolk är den mer avgränsade gruppen som fastställs i Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL, istället för den mer utvidgade målgruppen som återfinns i dels Förvaltningslagen (1986:223) och dels Språklagen (2009:600). Förvisso regleras idag landstingens skyldighet att erbjuda vardagstolkning i 3§b HSL, men eftersom förslaget som helhet handlar om att utskilja vardagstolkning från HSL finns det inget skäl till att hålla fast vid den målgruppstolkningen.

Riksförbundet FUB anser inte att det är rimligt att avgränsa målgruppen utifrån diagnos. Genom att göra diagnoser till urvalskriterier för de som har rätt att få tolk för sin kommunikation, utestängs människor som har behov men saknar de av arbetsgruppens uppräknade diagnoser. Samtidigt som det finns människor som har en av diagnoserna men som inte anser sig behöva ansöka om tolk. Att definiera andra människors behov enbart utifrån en medicinsk diagnos ger en förlegad bild av att människor som har samma medicinska diagnos även har samma behov. Förutom personer som är döva och hörselskadade med utvecklingsstörning, representerar vi människor som, även om de inte har diagnostiserad hörselskada, ofta har nedsatt hörsel samt människor med olika grader av språkstörning. Det kan tex kan innebära att en person har så stora brister i sitt tal och/eller i sin tolkning av talat språk att en verbal kommunikation med omgivningen inte är möjlig. Det är inte ovanligt att personer inom denna grupp använder sig av teckenkommunikation på olika nivåer.

Vi utgår från att arbetsgruppens intention har varit att ge en uttömmande bild av målgruppen för tolktjänst, men i detta sammanhang, likväl som arbetsgruppen uppger att begreppet vardagstolkning aldrig kan regleras heltäckande, så kan inte heller gruppen som har behov av tolk förväntas vara det. Det är även svårt att föreställa sig en situation då en person ansöker om tolktjänst om behovet inte skulle finnas. Riksförbundet FUB anser att av detta resonemang följer att det enda rimliga är att de som har behov, oavsett diagnos, ska omfattas av rätten att ansöka om tolk. Rätten till sin kommunikation är en mänsklig rättighet som inte får beskäras.

5.1.2 Tydliggörande i lagen av begreppet vardagstolkning

Begreppet vardagstolkning förtydligas i lagen

Även om arbetsgruppens uttalade ambition är att öka tydligheten i begreppet vardagstolkning uppfattar Riksförbundet FUB det som oklart. Förutom de ”typsituationer” som enligt arbetsgruppen återfinns i nuvarande lagstiftning, införs termen ”situationer av privat karaktär”. Dessa exemplifieras med dop, begravningar och vigslar, men även bankärenden och viktiga inköp. Arbetsgruppen föreslår att begreppet ”vardagstolkning” ska finnas kvar i den nya lagstiftningen och att det ska förtydligas, men trots det är det oerhört svårt att se att något konkret försök görs för att fullfölja den avsikten. Riksförbundet FUB kan inte urskilja att förslaget tillför något som underlättar dagens gränsdragningsproblematik, tvärtom upplever vi att det snarare cementerar de skrivningar som finns i förarbeten till HSL.

Dessutom saknar vi helt vardagstolkning utifrån ett barnperspektiv trots att barns och ungdomars rättigheter fastställs i Barnkonventionens artiklar¹. Vi vet att det idag förekommer stora skillnader i olika landstings prioriteringar när det gäller barn och ungdomars fritid så det är beklagligt att detta inte klargörs i förslaget. Exempelvis föreslås inte alls fritidsaktiviteter ingå i ny lagstiftning. Riksförbundet FUB vill betona att Sverige ratificerade Barnkonventionen 1990.

Distanstolkning anges uttryckligen i lagen som ett sätt att erbjuda vardagstolkning

Vår organisation är medveten om att det redan idag sker en omfattande distanstolkning och att det i vissa situationer kan fungera som ett bra komplement till fysisk tolkning. Det är dock individuellt hur väl det fungerar, vilket är viktigt att ha i åtanke. För personer med utvecklingsstörning och eventuella tilläggsdiagnoser som är i behov av tolk, är vår erfarenhet att distanstolkning inte fungerar tillfredställande och att tolkning på plats är det enda alternativet. Vidare vill vi starkt vända oss emot att det är landstingen som ska avgöra på vilket sätt tolkningen ska ske². Vi ser uppenbara risker med att missförstånd och oklarheter som kan leda till allvarliga konsekvenser uppstår, om personer inte erbjuds en tolkning som är anpassad utifrån deras kognitiva förmåga. Det måste vara den enskilda individen som avgör på vilket sätt tolkningen ska ske.

Förslaget öppnar för att landstingen av kostnadsskäl endast erbjuder distanstolkning. Vi har både förståelse och respekt för att det råder brist på teckenspråkstolkare och är överens i att de

¹ Barnkonventionen art.13, 15, 23 och 30

² ”Bedömningen är att det är viktigt att lyfta fram distanstolkningen i lagen, även om det är upp till landstingen att välja metod uti från vad den enskilda situationen kräver”. Tolktjänst för vardagstolkning (DS 2016:7) sid 44

bör användas på bästa sätt. Dock får inte de besparingar som distanstolkning kan betyda ske på bekostnad av att de som är i behov av tolk inte får adekvat tolkning. Det finns en risk att kvalitén på tolkningen påverkas av graden studiotolkning och att all distanstolkning inte är möjlig att genomföra med tillräckligt hög kvalitet.

5.1.3 Möjligheten att sluta avtal och underlag från lokaliseringsprincipen för ökad flexibilitet

Riksförbundet FUB ställer sig positivt till förslaget om möjligheten att undanta lokaliseringsprincipen då denna idag enligt Kommunallagen i praktiken begränsar landstingens verksamhet i andra regioner. Tolktjänsten är en förhållandevis liten verksamhet inom landstingen och bristen på teckenspråkstolkare är stor. I förslaget framförs att det kommer att vara möjligt att i framtiden samverka mellan landstingen. Det ser vi som en efterlängtd förändring för våra medlemmar som då kommer att ha fler möjligheter att delta i aktiviteter även i landsting där de inte är skriven. Emellertid anser vår organisation att det saknas en genomarbetad analys av hur denna landstingssamverkan kommer att fungera i praktiken. Det finns en risk att landstingen inte kommer att se några incitament med en samverkan som då kommer att utebli.

5.1.4 Vissa särskilda bestämmelser för personer med dövblindhet

Riksförbundet FUB välkomnar den del av förslaget som tar upp den problematik som uppstår för de personer som är beroende av två huvudmän, både tolk och ledsagare, för att kunna få tillgång till tolkning. Vi ser positivt på förslaget om en sammanhållen tolktjänst för den grupp som idag är hänvisad till två huvudmän.

5.1.6 Verksamheten

En konsekvens av att tolktjänsten föreslås lyftas ur HSL är att verksamheten inte har någon utpekad tillsynshuvudman. Riksförbundet FUB saknar här ett förslag på hur tillsynen av tolktjänsten ska ske och vem som kommer att vara ansvarig. Det finns inget i förslaget om hur verksamheten ska granskas, vem som ska uppmärksamma kvalitetsfrågor och vart man kan vända sig med en överprövning eller överklagan av ett ärende. Vår organisation ser en risk att tolktjänsten kan komma att bli ett litet verksamhetsområde med svag ställning och som saknar sanktionsmöjligheter vid påtalade brister. Vi anser att arbetsgruppens konsekvensanalys är otillräcklig och vill att en sådan genomförs.

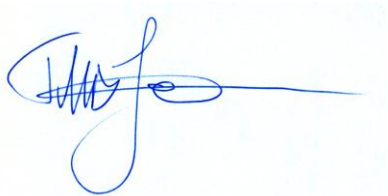
5.5 Tolktjänst i arbetslivet

Riksförbundet FUB saknar helt konkreta förslag på hur den nya lagen ska kunna bidra till ökad tydlighet för de situationer där landstinget ansvarar för att genomföra vardagstolkningen på arbetsplatsen. Problematiken i ansvarsfrågan berörs i förslaget, men det saknas en grundlig analys och sammanställning av ansvarsfrågan. Uppdraget till Myndigheten för delaktighet att

öka delaktigheten i arbetslivet för de som är i behov av tolk är en god ambition, men återigen brister det när målgruppen av avgränsad med diagnos. Uppdraget till myndigheten ska självklart utgå från behov och inte diagnos.

Stockholm som ovan

För Riksförbundet FUB

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'T. Jansson', with a long horizontal stroke extending to the right.

Thomas Jansson
Förbundsordförande